

## **ОСНОВНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ**

*У даній статті розглядаються проблеми запровадження на підприємствах України управління витратами та шляхи їх вирішення.*

**Ключові слова:** облік, витрати, управління, планування.

*В данной статье рассматриваются проблемы внедрения на предприятиях Украины управления расходами и пути их решения.*

**Ключевые слова:** учет, затраты, управление, планирование.

*In given article problems of introduction at the enterprises of Ukraine of cost management and a way of their decision are considered examined.*

**Key words:** account, expenses, management, planning.

**Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.** Запровадження ефективних напрямів управління господарською діяльністю пов'язане із необхідністю підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. Отримання прибутку, підвищення конкурентоспроможності продукції та збільшення обсягів її виробництва є показниками успішної роботи підприємства.

Практичні та теоретичні дослідження свідчать, що питанню управління витратами приділяється недостатньо уваги. Для формування системи управління витратами потрібно визначити структуру цієї системи. Основним чинником, що впливає на формування фінансового результату підприємства, а отже й ефективність його діяльності є розмір витрат. Отже, управління витратами потребує детального вивчення.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення даної проблеми.** Проблемою управління витратами у різний час займалися як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, зокрема С.Голов, Т.Карпова, Л.Нападовська, Ю.Цал-Цалко, Т.Ткаченко, В.Герасимчук, О.Попов, К.Друрі, Дж.Фостер, Ч.Хонгрэн та ін. Вони вважають, що реальним напрямом зменшення витрат є розробка системи управління ними. На думку О.Попова управління витратами – це розробка і реалізація управлінських впливів, заснованих на використанні економічних законів щодо формування та регулювання витрат підприємства відповідно до його стратегічних і поточних цілей [4, с.736]. Управління витратами С.Голов розглядає як принципово нову систему, яка дає змогу відстежувати, аналізувати та контролювати витрати [1, с.30]. На думку Т.Карпової управління витратами включає такі елементи: планування, нормування, облік, калькулювання, економічний аналіз, контроль, регулювання та прогнозування витрат [3, с.55]. Не дивлячись на це, дослідження науковців не охоплюють усіх питань щодо розробки системи управління витратами та прийняття управлінських рішень.

**Цілі статті** – обґрунтування теоретичних та практичних питань управління витратами на сільськогосподарських підприємствах.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Управління витратами можна охарактеризувати як процес цілеспрямованого формування витрат за їх видами, місцями та носіями і постійного контролю рівня витрачання ресурсів, стимулювання економії. На сільськогосподарських підприємствах управління витратами є важливим засобом побудови системи обліку витрат з врахуванням тактичних і стратегічних цілей керівництва. Воно передбачає систематичний моніторинг фактичних витрат та

їх поведінки під дією як внутрішніх, так і зовнішніх факторів, прийняття рішення щодо покращення структури собівартості продукції тощо. Для ефективного управління витратами потрібно визначити класифікацію витрат та місця їх виникнення.

Для формування системи управління витратами потрібно визначити структуру цієї системи, яка повинна містити складові, що взаємодіють між собою відповідно до поставлених завдань.

Удосконалення управлінського процесу зумовлене зростанням нестабільності зовнішнього середовища підприємства. Процес прийняття управлінських рішень особливого значення набуває в умовах ризику та невизначеності. Тому, щоб забезпечити стабільне функціонування підприємства, потрібно сформувати ефективну систему управління, яка б давала можливість приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Управління витратами є важливим напрямком управлінської діяльності на підприємстві. Його можна визначити як взаємопов'язаний комплекс робіт, який впливає на процес здійснення витрат під час господарської діяльності підприємства і спрямований на досягнення оптимального їх рівня у всіх підсистемах підприємства. Управління витратами можна трактувати і як динамічний процес, що включає управлінські дії, метою яких є досягнення високих економічних результатів діяльності підприємства на основі ефективного використання ресурсів та забезпечення оптимального рівня витрат. Отже, це досить багатогранна система, яка вимагає взаємодії всіх служб та ланок підприємства.

Система управління витратами передбачає структурування внутрішнього середовища підприємства, тобто виділення центрів відповідальності (центру управління, витрат, виручки тощо), що полегшує постановку цілей підсистемам управління. Порівнюючи фактичні витрати з плановими (нормативними) можна оцінити роботу всіх підрозділів щодо використання ресурсів, виявити причини відхилень фактичних витрат від планових.

В управлінні витратами важливе значення належить контролю, оскільки за його допомогою можна виявити взаємозв'язок між рівнем витрат, обсягами виробництва та прибутком, а отже здійснювати оперативне планування майбутньої діяльності. Він дозволяє встановити достовірність первинних даних щодо накопичення та списання витрат, повноти і своєчасності відображення первинних даних у зведених документах та облікових регістрах, відповідність ведення обліку витрат обраній обліковій політиці, достовірності інформації щодо витрат підприємства, яка міститься у звітності господарюючого суб'єкта.

Обґрунтований облік витрат має давати можливість здійснювати управління діяльністю підприємства, досягати зниження витрат шляхом надання даних про фактичні витрати, які відповідали б критеріям точності, повноти і своєчасності. Однак на практиці існують недоліки у системі управління, які свідчать про ігнорування вимог ринкових умов господарювання і недалекоглядність керівництва. За умов їх усунення з'явиться можливість розглядати управління витратами з позиції оптимізації їх рівня. Сучасна система управління витратами повинна бути такою, щоб давати можливість приймати управлінські рішення з врахуванням їх економічних наслідків; контролювати витрати за нормами; оцінювати формування собівартості та прибутку, витрати в розрізі структурних підрозділів; приймати рішення щодо ефективності використання ресурсів.

Управління витратами має бути швидким і адекватним. Це досягається своєчасністю отримання інформації про витрати та швидкістю прийняття рішень. Основна проблема формування необхідної інформації щодо витрат, на думку Л.Сухаревої і С.Петренко полягає у забезпеченні повноти, адекватності, цілісності та достовірності інформації [5, с.52]. Під управлінською інформацією розуміють сукупність даних, які є основою для прийняття управлінських рішень та визначення

стратегічних, тактичних і оперативних задач [2, с.44].

В організації управління витратами на підприємстві важливе значення має координація інформаційних потоків, які характеризують стан дотримання планових та нормативних показників і дають можливість вчасно реагувати на небажані тенденції.

Основою управління інформаційними потоками є оптимізація документообігу – руху документів підприємства від місця надходження та зберігання на підприємстві до відправлення їх зацікавленим сторонам або передачі до архіву.

З метою оптимізації інформаційних потоків мають бути створені раціональні маршрути руху інформації між структурними підрозділами підприємства та які б регламентували порядок контролю за їх виконанням. В першу чергу потрібно визначити групи документів, які потрібні для успішного функціонування центрів відповідальності, періодичність їх надання та контроль за виконанням. При побудові раціональних маршрутів враховують як вхідні інформаційні потоки, які надають необхідну інформацію певному центру відповідальності, так і вихідні потоки, які надходять із цього центру до інших підрозділів.

З метою прийняття ефективних управлінських рішень обробка потоку інформації повинна відбуватися в єдиній інформаційно-аналітичній системі, що дало б можливість об'єднати в єдиний інформаційний простір територіально віддалені об'єкти та підрозділи підприємства, автоматизувати всі технологічні і бізнес-проекти підприємства, здійснювати оперативний контроль та управління процесами виробництва, збуту, взаєморозрахунків із покупцями і постачальниками тощо.

При організації інформаційної системи потрібно врахувати різнобічність інформаційних потреб керівників, які залежать від їх ієрархічного рівня та функціональних обов'язків. Найповніша інформація про витрати міститься на найнижчому рівні управління. Деталізація витрат зменшується від найнижчого ієрархічного рівня до вищого. Тому кожний керівник має отримувати лише ту інформацію про витрати, від наявності якої залежить правильність саме ним прийнятих управлінських рішень.

На багатьох сільськогосподарських підприємствах первинний облік стає все більш формальним. Первинні документи складаються із значними порушеннями. Часто для однотипних господарських операцій документи просто дублюються, без будь-якого ситуаційного аналізу, складаються швидше як необхідний додаток до звіту, а не як фіксатор факту, який відбувся, до того ж із значним часовим запізненням без необхідних реквізитів.

Через нерозуміння вартості часу працівниками обліковий процес (від первинного документу до записів у Головній книзі) здійснюється із значними відхиленнями від встановлених для цього часових рамок і, по суті, для управлінських рішень втрачає будь-яке значення.

**Висновки.** Отже, система управління витратами відіграє ключову роль як в обґрунтуванні управлінських рішень під впливом зовнішнього економічного середовища, так і в налагодженні ефективного внутрішньогосподарського управління та створенні ефективного механізму планування, контролю і аналізу витрат.

#### Література

1. Голов С.Ф. Управлінський облік. / Голов С.Ф. – К. : Лібра, 2002. – 704 с.
2. Карминский А.М. Информация бизнеса. / Карминский А.М., Нестеров П.В.- М.: Финансы и статистика, 1994. – 312 с.
3. Карпова Т.П. Управленческий учет. / Карпова Т.П. – М. : Аудит-ЮНИТИ, 1998. – 350 с.
4. Попов О. Управління витратами / Попов О. // Економічна енциклопедія: У 3-х томах. Т.3. – К. : Видавничий центр „Академія”, 2002. – 952 с.
5. Сухарева Л.А. Контроллинг – основа управления бизнесом. / Сухарева Л.А., Петренко С.И. – К. : Эльга, Ника-центр, 2002. – 208 с.